

ХУЛОСАИ КОМИССИЯИ ЭКСПЕРТИИ

шурои диссертатсионии 6D.KOA-051 назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ба диссертатсияи Азизӣ Нигора Насрулло дар мавзӯи «Тағйирёбии нишондихандаҳои физиологӣ ва биохимиявии хун дар беморони COVID-19 дар шароити Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои биологӣ аз рӯйи ихтисоси 1.5.34.- Физиология

Дар хулосаи комиссияи экспертӣ масъалаҳои зерин баррасӣ мегарданд: - мутобиқати мавзӯ, мухтавои диссертатсия ва автореферати Азизӣ Нигора Насрулло муҷаммуд буда, дар он бори аввал тағйирёбии нишондихандаҳои физиологӣ ва биохимиявии хун дар беморони COVID-19 дар шароити Тоҷикистон мавриди омӯзиш қарор гирифтааст ва дар баррасӣ ҳимояи он иҷозат дода шуд.

Мухтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси 1.5.34.- Физиология, ки бо қарори Раёсати Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 29-декабри соли 2020, №6 ва бо тағйири иловаҳо аз 10-декабри соли 2025, №483 тасдиқ шудааст, мувофиқат мекунад: Банди 1. Омӯзиши қонуниятҳо ва механизмҳои нигоҳдории доимияти муҳити дохилии организм. Банди 2. Таҳлили механизмҳои танзими асабӣ ва гуморалии равандҳои генетикӣ, молекулярӣ, биохимиявӣ, ки динамикаи алоқамандии функсияҳои физиологиро муайян мекунад.

Комиссияи экспертии шурои диссертатсионии 6D.KOA-051 назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон дар ҳайати зерин: раис, доктори илмҳои биологӣ, профессори кафедраи физиологияи одам ва ҳайвоноти ба номи академик Сафаров Х.М. Донишгоҳи миллии Тоҷикистон Каримзода Ақобир Изатулло, ва аъзоёни комиссия - доктори илмҳои биологӣ, профессор, ноиби Президенти Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон Амиршозода Файзулло Сафар ва номзади илмҳои биологӣ, мудири кафедраи таҳлили лаборатории клиникӣ ва биохимиявии Донишқадаи таҳсилоти баъдидипломии кормандони соҳаи тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон Тошболтаева Саломат Сафаралиевна бо қарори шурои диссертатсионии 6D.KOA-051 мувофиқи талаботи фасли 4-уми Низомномаи намунавӣ оид ба шурои диссертатсионӣ («Дар бораи ворид намудани тағйири иловаҳо ба қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон 30 июни соли 2021, таҳти №267» аз 26 июни соли 2023, таҳти №295) тасдиқ гардидааст, ташкил карда шуд. Комиссия дар асоси шинос шудан бо рисолаи номзодии Азизӣ Нигора Насрулло дар мавзӯи «Тағйирёбии нишондихандаҳои физиологӣ ва биохимиявии хун дар беморони COVID-19 дар шароити Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои биологӣ аз рӯйи ихтисоси 1.5.34. Физиология ва муҳокимаи он чунин хулоса қабул намуд:

Мавзӯи рисолаи номзодии Азизӣ Нигора Насрулло актуалӣ буда, дар он бори аввал тағйирёбии нишондихандаҳои физиологӣ ва

биохимиявии хун дар беморони COVID-19 дар шароити Тоҷикистон мавриди омӯзиш қарор дода шудааст.

Мухимияти мавзӯ. Пандемияи COVID-19 (Coronavirus disease - 2019) ҳамчун яке аз серталафоттарин сироятҳо дар таърихи нсоният ба қайд гирифта шуд. Давоми пандемияи COVID-19 704 753 млн одамон дар тамоми дунё бо он сироят ёфтаанд. Аз ин миқдор 675 619 млн нафарашон сихат ёфтаанд. Миқдори одамони вафоткарда 7 010 млн нафарро ташкил дод, ки ин нишондиханда ба 0,99% баробар буд [Муродов А.М. бо ҳаммуалифон 2020; Li X. бо ҳаммуалифон 2020]. Аз таърихи талхи пандемияи COVID-19 маълум гашт, ки новобаста аз инкишофи тибби ҳозиразамон, ҷомеаи ҷаҳонӣ барои пешгирии чунин сироятҳои мудҳиш омода нест. Пандемияи бемории COVID-19 таъсири худро ба ҳама мамлакатҳо, новобаста аз рушди соҳаи хизматрасонии тиббиашон расонид ва боиси беморшавӣ ва фавти яку якбораи шумораи зиёди одамон гашт [Пшеничная Н.Ю. бо ҳаммуалифон 2020; Ren L.L. бо ҳаммуалифон 2020].

Хусусияти пандемияи COVID-19 аз он иборат буд, ки аз ҳама шумораи зиёди беморшавӣ дар он мамлакатҳое ба қайд гирифта шуд, ки аз ҷиҳати иқтимоӣ, иқтисодӣ ва хизматрасонии тиббӣ дар сатҳи баланд қарор доштанд (ИМА, Испания, Италия, Олмон, Чин, Фаронса, Британияи Кабир, Белгия ва ғайра) [Муродов М.М. бо ҳаммуалифон 2020; Ren L.L. бо ҳаммуалифон 2020].

Аммо новобаста аз дараҷаи тараққиёти иқтисодӣ, инкишофи тиб, ягон давлати дунё дар танҳои натавонист, ки худро аз паҳншавии ин бемории вирусӣ муҳофизат намояд. Зарари иқтисодӣ ва талафоти ҷоние, ки бемории COVID-19 ба амал овард, барои ҷомеаи ҷаҳонӣ дарси ибрат буда, аз мо талаб мекунад, ки ҳарчи бештар оиди қонуниятҳои паҳншавии бемориҳои вирусӣ, механизми патогенӣ, роҳҳои пешгирӣ ва табобати ингуна бемориҳо маълумот дошта бошем [Пшеничная Н.Ю. бо ҳаммуалифон 2020; Vankadari N. бо ҳаммуалифон 2020].

Гарчанде оиди хусусиятҳои биологӣ, сохтори молекулавӣ, паҳншавӣ ва роҳҳои сироятёбӣ бо вируси COVID-19 як қатор таҳқиқотҳо гузаронида шуда бошанд ҳам, то ҳол тағйирёбии нишондихандаҳои физиологӣ ва биохимиявии таркиби хуни беморони сироятёфта пурра омӯхта нашуда, натиҷаҳо баҳсангез ва ба якдигар муҳолиф боқӣ мемонанд [Рачабзода М.Э. бо ҳаммуалифон 2020; Lippi G. бо ҳаммуалифон 2020].

Натиҷаҳои таҳқиқот аз он шаҳодат медиҳад, ки омӯзиши тағйирёбии нишондихандаҳои лаборатории газҳои хун, лахташавии хун, формулаи лейкоцитарӣ ва таҳлилҳои биохимиявии хун ва сари вақт бартарафсозии тағйиротҳои патологӣ барои табобати самараноки бемории сироятии COVID-19 аҳамияти муҳим дорад.

Навгони илмӣ таҳқиқот: Муайян карда шудааст, ки ҳангоми илтиҳоби шадиди роҳҳои нафас мубодилаи газҳо вайрон гардида,

зиёдшавии гази карбонат, камшавии фишори парциалии оксиген ва паст шудани дараҷаи сершавии гемоглобин бо оксиген ба амал омада, муҳити дохила майл ба тарафи атсидоз менамояд. Аввалин маротиба омӯзиши таркиби ионҳои натрий, калий ва калтсий дар таркиби хуни беморони COVID-19 омӯхта шудааст. Маълум гардид, ки миқдори ионҳои калтсий, калий ва натрий дар беморон кам мешавад. Бори нахуст дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон нишондиҳандаҳои хуни канорӣ дар беморони бо COVID-19 сироятёфта ба таври мукамал омӯхта шудааст. Нишондиҳандаҳои хуни сурх вобаста ба дараҷаи вазнинии беморӣ ва гуруснагии оксигенӣ ба таври боварибахш зиёд мегарданд, ки ин ба баландшавии часпакии хун мусоидат менамояд. Миқдори лейкоцитҳо бошанд, хусусан дар беморони дараҷаи миёнавазнин ва вазнин босуръат зиёд шуда, дар формулаи лейкоцитӣ нейтрофилҳо бартарӣ доранд. Омӯзиши индексҳои лейкоцитарии захролудшавӣ дар беморони дучори COVID-19 моҳияти баланди таҳхисӣ зоҳир намуда, нишондиҳандаҳои он дараҷаи баланди вазнинии беморӣ, захролуднокии дохилӣ, самаранокии табобат ва пешомади беморию нишон медиҳад. Мутаносибан дар беморони бо COVID-19 сироятёфта тағйироти боварибахш дар системаи лахташавии хун ба амал меояд. Ин тағйирот асосан дар миқдори фибриноген, вақти қисман фаъолшудаи тромбопластинӣ (ВҚФТ), муносибати байналмилалии муқарраршуда (МБМ) ва Д-димер ба амал омада, гиперкоагулятсия ба вучуд меояд. Ин нишондиҳандаҳо моҳияти таҳхисӣ ва пешомадгӯӣ доранд.

Аввалин маротиба муайян карда шуд, ки дар 30%-и беморони бо COVID-19 сироятёфта дар системаи узвҳои ҳозима, аз ҷумла чигар тағйироти патологӣ ба амал меояд, ки он дар баландшавии фаъолият ферментҳои аминотрансферазаҳо, амилаза, фосфатазаи ишқорӣ, билирубин ва холестерин зухур меёбад.

Аҳамияти илмӣ ва амалӣ: Натиҷаҳои омӯзиши нишондиҳандаҳои физиологӣ, таркиби биохимиявӣ, нишондиҳандаҳои системаи лахташавии хун ва таркиби газҳои хун имконият медиҳанд, ки дараҷаи вазнинии беморӣ муайян карда шуда, сари вақт оиди ба оксигени моеъ пайваست кардани беморон чораҳои фаврӣ андешида шавад. Аз натиҷаҳои бадастомада маълум гардид, ки тавассути таҳлили нишондиҳандаҳои физиологӣ ва биохимиявӣ имконият пайдо мегардад, ки пешомади беморӣ муайян карда шавад ва сари вақт чораҳои амалӣ барои самаранок анҷом додани чорабиниҳои бартарафсозии тағйиротҳо андешида шаванд.

Натиҷаҳои илмӣ таҳқиқот дар тавсияҳои клиникӣ оид ба таҳхису табобати беморони дучори COVID-19 ворид карда шуда, дар амалияи тиб ва соҳаи физиология ва биохимия истифода мешаванд. Натиҷаҳои илмӣ ба даст овардашуда метавонанд дар ҷараёни таълими донишҷӯёну шунавандагони ихтисосҳои физиология, биохимия ва тиббии муассисаҳои таҳсилоти олӣ ва миёнаи касбӣ истифода шаванд.

Саҳми шахсии муаллиф аз таҳлилу тавсифи адабиёти илмӣ, таҳлили натиҷаҳои таҳқиқотҳои лабораторӣ, баҳодиҳии натиҷаҳои ҳосилшуда, чопи мақолаҳои илмӣ, тасвияти ҳулосаҳо ва омода намудани матни диссертатсия иборат мебошад.

Интишороти натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ: вобаста ба мавзӯ ва масоили таҳқиқи диссертатсионии 9 мақолаи илмӣ, аз ҷумла 4 мақола дар маҷалаҳои илмӣ дар феҳристи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон воридбуда ва 5 мақола дар маводҳои конференсияҳои илмӣ амалӣ интишор гардидааст.

Соҳтор ва ҳаҷми диссертатсия: диссертатсия дар ҳаҷми 151 саҳифа пешниҳод гардида, аз муқаддима, шарҳи адабиёт, 4 боб, 15 зербоб, ки дар онҳо маълумоти асосии адабиёт ва натиҷаҳои таҳқиқоти илмӣ баррасӣ гардидаанд, ҳулоса, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳо ва рӯйхати адабиёт, ки 161 адад (40 ватанӣ ва 121 хориҷӣ) мебошанд, иборат аст. Кор бо 14 ҷадвал, 5 расм ва 27 диаграмма тасвир шудааст.

Рисолаи номзодӣ мувофиқи талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳия гардидааст.

Автореферат ва мақолаҳои ҷопгардида моҳияти асосии корро инъикос менамоянд.

Рисолаи номзодии унвонҷӯ Азизӣ Нигора Насрулло дар мавзӯи «Тағйирёбии нишондиҳандаҳои физиологӣ ва биохимиявии хун дар беморони COVID-19 дар шароити Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои биологӣ аз рӯи ихтисоси 1.5.34. Физиология пешниҳод шудааст, таҳқиқоти баанҷомрасида буда, дар сатҳи баланди илмӣ навишта шудааст.

Аз рӯи муҳимият, навгонҳои илмӣ ва аҳамияти назариявӣ амалӣ доштани диссертатсия ба талаботи боби 3, бандҳои 31 ва 34 тартиби додани дараҷаҳои илмӣ (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021 № таҳти 267) тасдиқ гардидааст, ҷавобгӯ мебошад ва муаллифи он Азизӣ Нигора Насрулло барои ба даст овардани дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои биологӣ аз рӯи ихтисоси 1.5.34. Физиология сазовор аст.

Дар асоси таҳлил ва омӯзиши диссертатсияи унвонҷӯ Азизӣ Нигора Насрулло дар мавзӯи «Тағйирёбии нишондиҳандаҳои физиологӣ ва биохимиявии хун дар беморони COVID-19 дар шароити Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои биологӣ аз рӯи ихтисоси 1.5.34. Физиология

Комиссия тавсия мекунад:

Рисолаи номзодии Азизӣ Нигора Насрулло дар мавзӯи «Тағйирёбии нишондиҳандаҳои физиологӣ ва биохимиявии хун дар беморони COVID-19 дар шароити Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои биологӣ аз рӯи ихтисоси 1.5.34.- Физиология дар шурои

диссертационии 6D.KOA-051 назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон қабул карда шавад.

1. Барои омӯзиш ва баҳодиҳии рисола муқарризони расмӣ дар ҳайати:

- **Табариён Баҳром Сафар** - доктори илмҳои тиб, профессор, директори Пажӯҳишгоҳи тибби бунёдии Донишгоҳи давлатии тиббии Тоҷикистон ба номи Абӯалӣ ибни Сино;

- **Зафаров Хол Авзалович** - номзоди илмҳои биология, дотсенти кафедраи анатомия ва физиологияи Донишқадаи тарбияи ҷисмонии Тоҷикистон ба номи С. Раҳимов

2. Ба сифати муассисаи пешбар: МТҒ «Донишқадаи тиббӣ-иҷтимоии Тоҷикистон» интихоб карда шавад.

3. Барои наشري эълон оид ба ҳимояи кушод ва ҷойгир намудани автореферати диссертатсия дар сомонаи муассиса, Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ҳамзамон барои ҷопи автореферати диссертатсия бо ҳукуки дастнавис иҷозат дода шавад.

Раиси комиссияи эксперти:

доктори илмҳои биологӣ, профессори
кафедраи физиологияи одам ва
хайвоноти ба номи академик Сафаров Х.М.
Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Каримзода А.И.

Суроға: Индекс, 734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳри Душанбе, ноҳияи Шохмансур, кӯчаи Рудаки, 17. Телефон: (+992 -37) 221-62-25; (+992 -37) 227 - 15-10. Факс: (+992-37) 227-15-10. E-mail: info@tnu.tj

Имзои А.И. Каримзодаро тасдиқ мекунам:

Сардори Раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси ДМТ

Шодихонзода Э.Ш.

“02”

09

2026с.

Аъзоёни комиссияи эксперти:

доктори илмҳои биологӣ, нойби
Президенти Академияи илмҳои
кишоварзии Тоҷикистон

Амиршозода Ф.С.

Суроға: Индекс, 734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳри Душанбе, ноҳияи Шохмансур, кӯчаи Рудаки, 21-А. Телефон: (+992) 221-70-04;
E-mail: aikt91@mail.ru

Имзои Ф.С. Амиршозодаро тасдиқ мекунам:

Сармутахассис оид ба кадрҳои Академияи

Илмҳои кишоварзии Тоҷикистон

“29”

09

2026с.

Ганиева Г.Э.

номзади илмҳои биологӣ,
мудири кафедраи ташхиси лаборатории
клиникӣ ва биохимиявии ДТБКСТ ҶТ

Ташболтаева С.С.

Суроға: Индекс, 734026, Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳри Душанбе,
ноҳияи Сино, кӯчаи И. Сомонӣ 59. Телефон: (+992 37) 250-31-01;
E-mail: gou@ipovszrt.tj

Имзои С.С. Ташболтаеваро тасдиқ мекунам:

Сардори шуъбаи кадрҳои ДТБКСТ ҶТ

“ 23 ”

2026с.

Хафизова Ф.А.